

Osud nás s bratrem nemačkal k sobě

1. října 2006 19:00

PRAHA - Ivan Havel přeje Václavu Havlovi především klid na psaní. Přeje si také, aby se spolu s bývalým prezidentem znovu ocitli na jedné lodi. Na té totiž v posledních letech neplují.

Ve kterém období jste si s bratrem nejvíce rozuměli?

Když jsme byli malí a hráli jsme si na továrnu, kterou jsme pojmenovali Dobrovka – což znělo jako Škodovka. Vymýšleli jsme, kde budou haly, kde bude příjezd, výjezd... Hráli jsme si více her, ale v paměti mi utkvěla tahle. Taky jsme se pochopitelně prali. Bratři se obvykle perou. Později v teenagerovských letech se on začal zajímat o intelektuálnější věci.

V té době jste k němu vzhlížel s obdivem? Nebo se závistí?

Obdiv není dobré slovo, závist také není dobré slovo. Je to někde mezi tím. Prostě byl starší. Měl kamarády svého věku a já jsem byl občas poctěn tím, že jsem s nimi mohl někam zajít. Aby mě vzal s sebou, pravděpodobně vyjednala naše matka. Já jsem se v tu chvíli cítil jako mezi daleko důležitějšími lidmi a nábožně jsem poslouchal. Když jsme někam šli, já šel opodál, držel jsem se vzadu, abych nevádl.

Dával vám tehdy bratr najevo, že jste mladší?

Když už, tak žertem.

Třeba když vám vymyslel přezdívku Puzuk?

Ano. A na stará kolena mohou prozradit, z čeho to slovo etymologicky pochází. Je to precek. Skauti mi tak říkají dodnes.

Myslím, že třeba i Pavel Landovský a Miloš Forman.

Ano. Landák... Vidíte, my s bratrem zas nejsme schopni říct nic jiného než Landák. Ano, Landák mi neřekne jinak, než Puzuk.

Kdesi jste prozradil, že vy jste byl ten maminčin mazlíček, který byl dáván svému bratrovi za vzor...

Otud možná pochází část jeho vzteku na mě. Bylo to pochopitelné, protože v době, kdy on začal chodit po kavárnách a barech a skamarádil se s Landákem, já jsem sedával doma a študoval. To se matce samozřejmě líbilo. Václav chodíval pozdě domů, nebo slíbil, že přijde, a nepřišel... To ale není dobrá pozice, být kladen za příklad. Má to téměř inverzní efekt.

Dával vám najevo vztek?

Myslím, že ne.

A otec se choval jak? Stál naopak při Václavovi?

Otec se do takovýchto věcí nemíchal. On nás vychovával takovým tím vážným a seriózním přístupem. Vychovával nás příkladem, třeba tím, jak jednal se zaměstnanci Lucerny... Nepamatuji se, že by se někdy projevoval emocionálně, že by se hlasitě smál, nebo naopak naříkal... Nepamatuji si ho smutného. Dokázal překonávat všechny emoce.

Chodili jste někdy sami dva s bratrem do hospody?

Ne. Aspoň ne tak, jak se do hospod chodí poklábosit.

Nikdy jste si nepovídali o svých problémech?

Jeden příklad stojí za zmínku. To bylo, když se bratr vrátil z prvního vězení. Byl tehdy v takovém zvláštním rozpoložení. Tak jsme šli spolu sami dva do Rybárny, tam jsme seděli a on si vyléval srdce. I ty své dámy do toho zamíchal. Až jsem byl trochu překvapen, protože něco takového neměl ve zvyku. Ale chápal jsem, že člověk, který byl delší dobu v kriminále, má najednou pocit, že to z něj musí ven. A tohle byl vlastně jediný případ, pokud se pamatují, kdy jsme si šli takhle popovídat.

Přemýšlel jste někdy o tom, proč je mezi vámi tak studený vztah?

To je složitá historie. Trochu souvisí s tím prezidentstvím, trochu s těmi restitucemi, trochu s lidmi, kteří byli mezi námi. Já jsem se nikdy necpal na Hrad. Samozřejmě by mě propojili, kdybych telefonoval bratrovi. Ale nebylo mi to příjemné. Lidi za mnou chodili, abych je k bratrovi dostal, abych jim něco vyřídil... To mi vážně bylo protivné. V souvislosti s těmi rodinnými majetky chytří lidé vymysleli, že jemu budou říkat něco jiného než mně. A jakmile se naruší ten bezprostřední kontakt, tak pak už se dá těžko navazovat. Oba dva ti lidé jsou nervózní... Přinejmenším já jsem pak trochu nespůj. Měli jsme spolu tehdy několik

rozhovorů a žádný z nich nebyl uvolněný. Jestli byste čekala, že jsme si dali pivo a opili se, tak to nějak nešlo.

Takže třeba kvůli majetku si dnes spolu ani nezajdete do kavárny.

To souvisí víc s tím prezidentstvím. On měl lidi, se kterými rád utekl z Hradu a šel někam do hospody...

Ale za bráchou to nebylo.

Za bráchou to nebylo. On je na to citlivý a tohle téma vůbec nemá rád.

Změnila ho politika?

Za třináct let se člověk nemůže nezměnit. Otázka je, k čemu a jak se změní. Poměrně dlouho si zachoval takový ten lehce ležerní přístup. Zpočátku dokonce bohémský. Pamatujete si, jaké byly aféry kolem toho, že chodí ve svetru? Prezident, a ve svetru... To se odnaučil. Další aféra byli poradci prezidenta. Já zcela chápu, koho si tam vybral. On potřebuje mít kolem sebe lidi, kterým důvěřuje. A důvěřoval samozřejmě lidem, které znal z horších dob. Shodou okolností to byli lidé od umění, ne profesionální politici, studování právnici a sociologové. Byli to prostě kamarádi. On je kolem sebe potřeboval a nedalo se mu to zazlívat. Ale trochu byl problém, že byli ti kamarádi, pak byla mezeza, a pak teprve úředníci a další svět. Nebylo snadné se k němu dostat.

Vám nikdy nenabídl funkci na Hradě?

Ne. Nejbližší jsem mu byl asi třetí nebo čtvrtý den Občanského fóra, když se letělo do Bratislavy. Vláda Hanzel, který dělal bratrovi osobního pobočnicka, tehdy nějak zkolaboval. Tak se řeklo, ať tedy jedu já. Ale letěl jsem tam a zpět, aniž bych byl jakkoli potřeba. Takže jsem si prostě udělal výlet do Bratislavy. Tak to jsem byl u něj nejbližší. Pak jsem měl nějaké funkce v OF, ale to on už byl na Hradě.

Když byl prezidentem, řekl jste o něm: „Chtěl být dramatikem, nikoli hercem ve hře, kterou píší jiní.“

Já si to jeho angažmá v OF dokonce interpretuji v prvním plánu jako vědomou povinnost disidenta, který má nějakou zodpovědnost. Teď nemluvím o prezidentství, ale o tom, že byl v OF vůdčí osobností. Ale současně jsem to v druhém plánu viděl tak, že on podvědomě či polovědomě pocítil, že poprvé v životě má možnost režírovat svou vlastní hru. On ji organizoval a taky o ní uměl pěkně vyprávět! Když třeba vyprávěl, jak se setkal s tehdejšími mocipány, tak to dovedl docela pěkně drammatizovat. Čili moje domněnka je, že po několika letech prezidentství přestal tuto možnost mít. Začal být ve vleku protokolu, ve vleku mezinárodní politiky, ve vleku partají a vlády. A už nemohl být tím, který tu hru současně vymýšlí a režíruje. Pak zůstala ta morální dimenze politiky, která ho proslavila. Přišel s tím, že politika se může dělat kulturně. Teď vidíme, že to v politice trochu chybí.

Když dnes čtete o svém bratrovi v médiích, máte pocit, že se novináři trefují do toho, jaký ve skutečnosti je? Nebo už toho o něm víte tak málo, že už ani nevíte, jaký vlastně je?

Spíš nevím, jaký je. Spíš si myslím, že všichni mohou mít trochu pravdu. Objevují se i názory, že byl trochu panovačný, sebestředný. Takové chvíle byly, klidně tak mohl někomu připadat. To je bezesporu. On měl dost široké spektrum chování.

Vybavujete si, kdy byl panovačný?

To vlastně ne, protože jsem mu nebyl blízko. Spíš se stávalo, že na někoho zanevřel. Někomu v tu chvíli velice rychle spadl do hloubky. A někoho si zas dokázal stejně rychle oblíbit.

Netýká se to zanevření i vás?

Docela možná ano. Vlastně spíš mé ženy. Asi víte, že já bych nemohl vládnout Lucerně, protože na to nemám povahu. Optimální řešení bylo, že se o ni bude starat ona. A právě tam vzniklo něco, čemu já nerozumím. Bylo to pro mě iracionální. On na mou ženu zanevřel. Ale nemá smysl o tom mluvit, museli bychom to dlouze rozebírat. Je to pro mě prostě záhada.

Co se týče majetku, Pavel Landovský říkal: „Havlovi byli zvláštní rodina. Odsunutá do zapomnění. Doma měli rodinné stříbro, ale neměli na polívku. Maminka prodávala pohlednice ve foyeru staroměstské radnice, a tam jsem ji poznal. Říkávala mu: „Vášo, hlavně se mi nenastydni. To on nesnášel a hrozně se ošival. Ale měl ji moc rád...“

To má hlubší kořeny. Matka byla z rodiny diplomata, byla zvyklá na pány ve fracích, měli jsme na domácí služebnictvo, u nás doma se praktikovala vysoká úroveň stolování... Načež přišel Únor a rázem, během několika dní, to bylo všechno pryč. Ale zbyly nám nějaké ty koberce, obrazy, stříbro. Přišla padesátá léta, tak se kupoval chleba. A matka za každou cenu chtěla, aby byla šlehačka, aby byly majonézy a podobně. To tehdy vůbec nebylo

triviální. Šlehačku nám vyráběl prastrýc, který bydlel s námi, abychom zachránili byt. Vymyslel takový přístroj, ve kterém se rozmíchalo máslo s mlékem, a pak se protlačovalo takovou tryskou a vznikalo něco, co šlo šlehat.

Měli jsme prostřené stoly, zachovávala se veškerá kultura stolování. Já jsem nevnímal ten paradox, že jsme do těch talířů neměli moc co dát. Na polívku jsme samozřejmě měli, ale hodně se muselo šetřit. Ostatně ani nebylo co kupovat. Oblíbený domácí pokrm byla chatka z konzerv. Byl to sice humr, ale neuvěřitelně laciný. Dovážel se z Ruska a stál asi čtyři padesát. Nebo víno! Matka měla ráda víno a našťástí byl v obchodě Melnik, který stál deset korun. Bylo to zvláštní období, které snad umožnilo bratrovi – a ten byl stejně jako já svým způsobem rozmazlený – že přežil kriminál bez nějaké mentální úhony.

Protože byl zvyklý zachovat si úroveň i v nuzných podmínkách?

Ano. [Soudě](#) podle sebe, kdy jsem byl na vojně – všichni vojáci mají ve zvyku jíst lžící a ničím jiným, já jsem celou vojnu jedl vidličkou a nožem. A považoval jsem to za způsob, jak si udržet jakousi kulturu.

A vašemu bratrovi se to pak hodilo i na Hradě – nedopustil se při stolování žádného faux pas.

Ano, já si myslím, že tohle se dostane do krve a člověk pak ví, jak se má chovat.

Co byste přál Václavu Havlovi k narozeninám?

Už to říkám potřetí, takže to už bude znít banálně. Přál bych mu, aby ho lidi neotravovali a nechali mu klid na psaní. Přál bych mu, aby něco napsal. A aby se nemíchal do politiky, což neznám, že se do ní nemá míchat ve chvíli, kdy to bude hodně důležité. Kdyby šlo o kejhák, tak naopak musí. Ale nemusí komentovat každou prkotinu.

Máte pocit, že jste byli v nějakém období jako bratři Čapkové? Ptám se proto, že vy jste vymyslel ptydepe, stejně jako Josef Čapek vymyslel bratru Karlovi slovo robot.

To byla matčina touha – abychom byli bratři Čapkové a nějak spolupracovali. A mrzelo ji, že jdeme každý jiným směrem. Vlastně jsem mu do Krále Ubu vyrobil patafyzický stroj. Ale to byla spíš záležitost Zábřadlí. Na téže lodi jsme vlastně byli až v Občanském fóru. Jinak nás ten osud nemačkal k sobě.

Chtěl byste, abyste se ještě jednou ocitli na stejné lodi?

No jistě. Samozřejmě bych to chtěl.

Ale oba dva jste ve znamení Vah, takže ani jeden neuděláte ten první krok.

To je bohužel pravda.

Lidové noviny
Renata Kalenská